

Annát idézi vissza, az örök szerelme: Botond, ahogy bárdal ver rést a bizánci kapun. Reményi nagy szeretettel rajzolgatja hőseit, bár nem titkolja az élete végére elfáradt, csalódott költő kicsit gyengülő hangját sem. A kötet verseinek angolnyelvű fordítója, Kirckonnal, kitűnő érzékkel és simuló nyelvezettel próbálja visszaadni a bánatos költő lelkét.

Szabó Dezső arculata rengeteg problémát vet fel, sok olyat is, amit az idegen olvasó nehezen ért csak meg. De Reményi a londoni Slavonic Reviewben megjelent cikkében becsületesen igyekszik kibogozni valamennyit és ez néhol meglepően jól sikerült neki. Most, hogy minden elsüllyedt, hogy mindent úgyszólván újra kell kezdeni, a katasztrófa távlatában eltörpülnek a húszas évek feszítő problémái. És Szabó Dezső ezekben a problémákban élt. De a magyarság örök problémáiban is! És Reményi írása ezekből is megsejttet valamit.

A magyar irodalomról három íven képet adni nagy, talán megoldhatatlan feladat. Reményi az Amerikai Magyar Szövetség kiadásában megjelent kis füzetben legalább bátran megkísérli megoldani. Találtunk benne nem egy gondosan mérlegelt ítéletet, nem egy csinos jellemzést. De alighanem túlsok a név. Százötven évvel ezelőtt még világos esszéet lehetett volna írni irodalmunkról három íven is. Talán még ma is lehetne, de tíz-tizenkét egyéniségre szorítkozva. Egyébként szép, becsületos írás Reményi tömött tanulmánya.

L Á T Ó F A

Színház

A SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZ DRÁMAI TELJESÍTMÉNYEI. A „nemzeti” rangra emelt szegedi színház 1946—47-es színi évadjának első fele lezárt. Tékintve az itt az idő, hogy áttekintsük eddig működését. Egy ilyen összefoglaló jellegű bírálat — ha a színház vezetői és alkotó művészei részéről megvan az építő szándékú kritika iránti befogadó készség — csak hasznos lehet. A tökéletesedni akaró művész önbizalma és önértéke tudatában is tudja, hogy a tökéletesség a művészetben ritka szerencsés pillanatok váratlan ajándékgyümölcse — még akkor is, ha megdolgozott érte.

Mielőtt a drámai együttes eddigi teljesítményeinek bírálatára rátérnénk, sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a drámai előadások száma az operával és a balettel szemben háttérbe szorult.

Olyan helyen, ahol — mint Szegeden is — egy színház egyesíti és adja az operát, a drámát és az operettet, fontos, hogy az egyes műfajok arányosan jusssanak szóhoz. Ez a helyes arány egy Nemzeti Színházzal szemben támasztható követelmények alapján legalább az, hogy 40% operával és 15% operettel szemben 45% dráma álljon. A zenés műfaj még így is dominál. A Szegedi Nemzeti Színház eddigi műsorában 1946. okt. 21-től 1947. febr. 22-ig ez az arány a zenés műfajok javára és a dráma rovására még jobban eltolódott. Az alkalmi előadásokat nem számítva 19 bemutató közül ugyanis 10 esik az operára és balettre, 3 az operettre és csak 6 a drámára. Százalékban az opera és a balett 53%-ban, az operett 15%-ban, míg a dráma csak 32%-ban van képviselve a műsorban.

A drámának ez az elhanyagolása nem kívánatos jelenség, annál is inkább, mert a közönség egy része bizonyára igényli a drámát, amit bizonyít az is, hogy „A mi kis városunk“ iránt volt olyan érdeklődés, mint akármelyik opera iránt. Csak meg kell tudni jól választani azt a darabot, amelyet színre akar vinni a színház. Míg ugyanis „A mi kis városunk“ 9 előadást ért el, Begovics Milán „Ki a harmadik“ című darabja mindössze négyszer ment és a „Nem vagyunk ördögök“ is csak hatszor. Mai magyar író új darabját sem tűzött műsorára a színház, a modern külföldiek közül pedig „A mi kis városunk“ kivételével olyan könnyű fajsúlyú darabokat hozott, amelyek esetleg megfelelhetnek egy pesti magán-színháznak, de nem méltóak a Nemzeti színház rangjához. Azt is meg kell említeni, hogy a kultuszminisztérium részéről annyi áldozattal fenntartott Szegedi Nemzeti Színházról joggal várhatja a kormányzat és a demokratikus közvélemény, hogy nevelő hatását is betöltsse. Az „átképzés“ munkájából a Szegedi Nemzeti Színház nem igen vette ki a részét. Nem holtmi propaganda tákolmányokra gondolunk, hanem művészi értékű művekre, amelyek azonban együttal rávilágítanak a múlt bűneire, hibáira és utat mutatnak a jövőre. (Elég, ha a pesti nemzeti színház Gorkij- és a Madách-színház Steinbeck, vagy a Vigszínház Priestly bemutatójára utalunk.) Ebbe a feladatkörbe tartozik az ifjúsági előadások megszervezése is. Míg 1927 febr. 19—1928 dec. 7-ig 44 ifjúsági előadást tartott a szegedi színház — akkor még nem volt „nemzeti“ —, tehát egy hónapra 4 előadás jutott, addig most 4 hónap alatt mindössze öt ifjúsági előadást tartott. Az ifjúsági előadások tartása fontos feladata volt a színháznak a múltban, a jelenben is az kell, hogy legyen. Szeged elég nagy diákváros, a Nemzeti

Színház akkor teljesíti nemzetnevelő munkáját teljes mértékben, ha bekapcsolódik az iskolák munkájába és a jövődi intelligenciájával megkedvelteti klasszikus drámairodalmunkat. *Nagyobb megértést és több terülyszerűséget érdemel meg az ifjúság.*

A Szegedi Nemzeti Színház műsorpolitikájával nem értünk egyet és azt hiszem, nem pusztán egyéni véleménynek adok kifejezést, amikor ezt leírom. (Érdemes volna a színháznak egyszer közönségvéleménykutatást folytatnia kiosztott kérdőívekkel.)

Egy ilyen összefoglaló jellegű tanulmány keretében — már csak helyszűke miatt sem — nem foglalkozhatunk elég részletesen az egyes előadásokkal, így csak néhány általános és jellemző vonást emelünk ki. Mivel pedig a sajtó az előadások erényeit eléggé méltatta, inkább a hibákra mutatunk rá.

Örömmel üdvözöltük a *Bánk bán* felújítását, de úgy érezzük, hogy drámairodalmunknak ez a klasszikus értéke nagyobb elmélyedést és több gondot érdemelt volna meg. A színház akkor teljesíti feladatát a klasszikusokkal szemben, ha közel hozza őket a mai közönséghez. A játékszenvedélyben általában a rutini érzett inkább, mint az igazi átélés. Nagy baj, hogy a szereplők általában nem mozogtak elég otthonosan a jelmezben. A legtöbbször valóban csak „jelmez“ volt és nem ruha, amelyet állandóan visel. A rendezés hibájául kell felróni, hogy az összeesküvők fojtott lázadása szinte felszívódott a hatalmas színpadteremben. Alacsonyabb, szűkebb teremben a lázadók elfojtott energiája, dinamikája jobban érvényesült volna.

Begovics Milán „Ki a harmadik“ -jával kapcsolatban már annak idején megírta a sajtó, hogy újra műsorra tűzése nem indokolt. Annál kevésbé, mint inkább kamaraszínházba való. Ezzel kapcsolatban említjük meg, jó

A szerzők darabokat írnak, a költőegészet.

volna megvalósítani azt a tervet, amely kamaraszínház felállítását tűzte ki.

Thornton Wilder *A mi kis városunk* című darabja a Szegedi Nemzeti Színház drámai együttműködésének leg-sikerültebb produkciója volt. Maga a darab fittyet hány a dramaturgiai szabályoknak — elbeszélő részek vannak benne —, főhőse a rendező, aki a közönségnek „konferál“, mégis jó darab, mert a költő embersége szívhangokat szólaltat meg a közönségben. A rendezés igen helyesen alkalmazott fényhatásokkal kísérte a játékot. A színeszi játéki egyénileg meggyőző, az az együtttest tekintve: egységes volt.

A *Nem vagyunk ördögök* előadása után azzal az érzéssel távoztam az ember a színházból, hogy a darab egy színpadi ötlet kedvéért íródott. Zsongleur mutatvány, ami sikerült ugyan, de semmi nyomot nem hagy a nézőben. Azonkívül minden bűnügyi történet intellektuális játék elsősorban, már csak ezért se igen hálás színpadon. A szerzőnek sikerült mutatványa, de elvitatathatatlan színpadi rutinját jobb ügy érdekében is kifejthette volna. A színház is.

Az *Igy élni jó-t* kifogásolta annak-idején a sajtó. Igaza volt, nem is foglalkozunk vele.

Shakespeare „*Makrancos hölgyé*“-vel viszont annál inkább. Shakespeare darabjainak mai előadásaihoz, — ebben Európa minden színházi szakembere egyetért, — új, speciális színpadot kellene építeni. A közeli és távolabbi múltban több kísérlet is történt erre nézve, — kielégítő megoldás nélkül. A shakespearei hagyománynak és a mai színpadi megoldásnak egyszerű addíciója semmiesetre sem megfelelő megoldás. Sokkal volt az egyes jelenetek közötti szünet (egy mögöttem ülő néző túlzott formában meg is jegyezte: „itt minden öt percben vége a játéknak és díszletet cserélnek“). A pesti nemzeti színházban „*Antonius és Cleopatra*“ vagy 40 jelenetét az egyes jelenetek közötti szünet nélkül oldották meg.

Általában a szövegmondás klasszikus szavaló formája és a játék könnyedsége között (ez utóbbi volt a helyes) némi zavaró törés volt érezhető. Az egészen a túlzott irányítottság.

Összefoglalva a mondottakat, sajnálattal kell lezögeznünk azt a tényt, hogy a Szegedi Nemzeti Színház drámai együttése nem valósította meg teljes mértékben a joggal hozzáfűzött véleményeket. Az operával szemben a háttérbe szorult, másora hiányokat mutat föl, az előadások nem mindig tanuszkodnak megfelelő elmélyedésről, amire pedig volna lehetőség, hisz 4 hónap alatt mindössze 6 bemutatót tartott, tehát egy darab előkészítéséhez átlag 3 hét áll a rendelkezésre, ami, ha nem is sok, mégis előnyösebb helyzetet jelent, mint a legtöbb vidéki színház. Véleményünk szerint a Szegedi Nemzeti Színház áldozatosabb munkával nagyobb művészi teljesítményekre is képes. Ezt várjuk tőle a jövőben.

CSEHOV, PATHLIN MESTER ÉS MÓRA. A Szegedi Nemzeti Színház drámai teljesítményeinek összefoglaló jellegű ismertetése és bírálata után részletesen foglalkozunk a színház legfrissebb drámai produkciójával: Csehov — „*Leánykérés*“, ismeretlen francia szerző — „*Pathlin mester*“ és Móra Ferenc — „*A jó Isten foltozó szücsé*“ című egyfelvonásos darabok előadásával.

Véleményünk szerint az a sorrend, ahogy az egyfelvonásosok színre kerültek, nem felel meg a darabokban rejlő és az általuk keltett hangulati elemeknek. Bár mind a három egyfelvonásos: vigjáték, ezen belül stílus és hangulati árnyalat szerint fokozatok vannak. „*Pathlin mester*“ tiszta bohózat. Utána Csehov „*Leánykérés*“ című egyfelvonásosát kellett volna hozni, mint a naturalista vigjáték klasszikusát és a végére kellett volna tartani Móra mesejátékát. Így a közönség zökkenésmentesen tudott volna a bohózat groteszk komikumából a realitás mér-

sékeltebb vígjátéki elemén keresztül a mesejáték könnyes-mosolygós hangulataig eljutni.

„*Pathlin mester*“. Ez az 1464-ből való ismeretlen francia szerző „farce“-a a gall szellem egyik korai megnyilvánulása. Az a csodálatra méltó benne, hogy akkor, amikor Európa népei színházi ténen a misztériumok naiv korát élik, — ebben is a franciák vezetnek, gondolkunk csak Gréban — „*Passio*“-jára, — és még később is az iskolai színjátékok színszerűnek egyáltalán nem mondható iskolai feladatokat valósítják meg, a francia szellem egy olyan drámai alkotással ajándékozza meg az emberiséget, amely még ma is elevenen hat. Igaz, hogy ebben része van Hevesi Sándor gördülékeny, friss és eleven fordításának, amelyben a párrimek találó kifejezései pompásan hangsúlyozzák a komikumot.

A rendezés szép, de nem tökéletes munkát végzett. Hegedűs Tibor megérezte és igyekezett biztosítani a bohózati stílust, de ezt nem tudta következetesen megvalósítani. Bohózati szeltemben készült Pathlin hosszú orra, felesége, arcfestése és hangja, a Holló és rókamese bohózati dramatizálása, a bíró pocakja, Pathlin betegszimulálása, a pásztor figurája, de Guillaume szerepét már engedte enyhébb eszközökkel játszani. A közönség így is jól mulatott.

A külső rendezés, a színpadkeret, — különösen az első és harmadik jelenetben — kiábrándító volt. Ugy látunk, a Szegedi Nemzeti Színházban a drámai előadások külső kiállításaira csak a legrikkább esetben fordítanak gondot. Bántó volt a renaissance-stílusú ház falai között középkori gótikus székeket látni és stílustörést jelentett a fekete függöny előtti festett házfal is. A díszletben is a bohózati elemet kellett volna kihangsúlyozni.

A színészek: Bakos Gyula Pathlin szerepében, Hotti Éva mint a felesége, Herczeg Vilmos a pásztokereskedő szerepében, Rajz János mint pásztor, és

Levitzky Andor jó munkát végeztek. Játékukkal sikerült bohózati hangulato: teremteni és ezen túlmenőleg az egyes figurák egyéni vonásait is érzékeltetni. Bakos mintha kissé bágyadtan játszott volna, de ez bizonyára az előadást megelőző betegségére vezethető vissza.

Csehov a naturalizmus kilasszilkusa. *Leánykérés* című egyfelvonásosa, bár van benne bohózati elem, mégis — inkább naturalista vígjáték. Csehov szereplői — mint a naturalistáké általában — környezetükből nőnek ki. A naturalisták darabjaiban a környezet, az atmoszféra érzékeltetése a darab lényeges, szerves tartozéka. Ez hiányzott az előadásból. A rendezés ma: eklektikus. Alkalmazkodik a darab stílusához, műfajához. A legelső a műfaj meghatározása és a rendezés eszközeinek — fényhatás, játéktípus, díszletek — ehhez való alkalmazása. Az együttes játék most sem sikerült. Deák Sándor egyébként tehetséges színész, de Csibukov szerepe nem felel meg egyéniségének, játéka túl enyhe és színtelen volt Kómúves Erzsébet robusztus vígjátéki figurájához. Sugár Mihály egyébként hatásosan kissé operettfigurát csinált az alakból.

Minden elismerésünk Móra Ferenc — „*A jó Isten foltozósűtője*“ színrehozásáért. Ezzel az előadással valósította meg a Szegedi Nemzeti Színház drámai tagozata először teljes mértékben igazi hivatását. A darab irodalmi értékén, nagyszerű előadásán túlmenőleg ezzei az előadással tett tanúbizonyságot a színház arról, hogy külön színefojtó jelent az ország színházi kultúrájában.

A darab: jóízű, magyaros, szívből jövő és szívhez szóló, költői és valahogy egészen a mienk, szegedieké. Nemcsak az írója miatt, hanem alakjai révén is, akik mind jó ismerőseink. Ez a félig mosolygó, félig könnyből, csillogok remegéséből szőtt és melegen érző, emberi szívvel bélelt tündérvilág végre méltó keretet kapott az előadás-

ban. A külső keret egyszerre érzékeltette a mese irracionális és a magyar környezet reális jellegét. A finom pasztellszínek és az ezeknek megfelelő lilakék fénykeverés igen jó munka volt.

A darab nagy rendezési problémája a reális és az irreális elemek közötti egyensúly megteremtése. Maga a történet a menyországban játszódik, de az alakok reálisak. A külső keretben a realitást a szoba magyaros berendezése jelentette, míg az irrealitást az egésznek felhős keretbe állítása. A két elem közötti ellentétet feloldotta a tüllháló alkalmazása, amely a tárgyak éles körvonalait leompította, lefaragta.

A *játékstílus* is törés nélkül tudta megvalósítani azt a rendkívül nehéz színészi feladatot, amit ez a keletősség rótt ná. A szereplők: *Herczeg Vilmos, Petur Ilka, Bakos Gyula, Havadi Nagy*

Ilona mind hibátlanul oldották meg feladatukat, művészi munkát végeztek.

Móra—Vaszy szép altatódala stílszerűen illeszkedett bele a darab hangulatába.

A színháznak sok ilyen sikert, a közönségnek pedig sok ilyen nemes szó-rakozást kívánunk.

Kálmán László

Katona Bánk bánjának darabos a nyelve. De ebben a nyers kőben arany csillog.

*

Szerző: ebben a szobán benne van az egész magyar színdarabírás szelleme. Ők szereznek, a régiek költöttek.

*

A közönség nem olyan közönséges, mint egyik-másik színházi róka gondolja.

Juhász Gyula

Képzőművészet

SZEGEDI KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK. Az elmúlt félesztendő két olyan kiállítást hozott, ami értékben és terjedelemben felülmúlta az újjáépítés megkezdése óta rendezett képzőművészeti tárlatokat. Az egyik a múlt év októberében nyílt meg a Magyar Művészhetek rendezésében (a Demokrácia Kultúrnapjai Szegeden), amely szegedi és szegedvidéki festők és szobrászok műveit mutatta be; a másikat az év februárjában rendezték a „Siess, Adj, Segíts!” akció keretében és ezen csak szegedi művészek vettek részt.

Az októberi kiállítás vidéki anyagát szemlélve, az az általános benyomás, hogy sok a kiforrotlan művész, akik többnyire reminiscenciákból táplálkoznak. Egyeseknél fogyatékos természet-ábrázolás, másoknál viszont erős absztraháló tendencia mutatkozik, de ezt a legtöbb esetben nem vizsgáljuk következetesen keresztül s az ilyen művek legtöbbször élménytelen, nem meggyőző. A

vidéki és egyben az egész kiállítás legfőbb értéke *Kosztai József* volt, akinek a nyugati államokban is megbecsült művésze. Régebbi szegedi kiállításoktól már ismert. Ebben a csoportban *Sass Árpád* dr., akinél határozott művészi szemléletet és egyéni stílusjegyeket látunk. Érdekes még *Mauillion M. Antónia* stilizáló szellemű, grafikus sajátosságokkal telített művészete.

Ha a szegediek együttesét nézzük, szembeszökő, hogy a helyi szellem és a helyi karakterisztikumok megnyilvánulásai fölfogásban és stílusban *Károlyi* és *Nyilassy* óta magyon elhallkult. Pedig a *genius loci* kultusza az, ami a szegedi képzőművészetet országos viszonylatban értékesebbé és különlegessé tenné és csak ez adhatna valamilyen magja jellegzetességében a magyar művészet maj arculatához. Ebben a tekintetben több céltudatoságot ajánlunk művészeinknek. A művészs hazája nem az egész világ és minden komoly művészetnek van gyökere. A szegedi